

MODULE- 2 RIIKLIK HAAVATAVUS (NATIONAL VULNERABILITY) KOKKUVÕTE

1. Töögrupi koosseis:

- (Rahandusministeerium, töögrupi juht)
- (Rahapesu andmebüroo)
- (Rahapesu andmebüroo)
- (Siseministeerium)
- (Politsei- ja Piirivalveamet)
- (Justiitsministeerium)
- (Välisministeerium)
- (Maksu- ja Tolliamet)
- (Maksu- ja Tolliamet)
- (Kaitsepolitseiamet)
- (Kaitsepolitseiamet)

Lisaks töögrupi liikmetele andsid käesolevasse moodulisse sisendeid:

- Finantsinspeksioon¹
- Siseministeeriumi allasutused (PPA asjakohased osakonnad ja prefektuurid Siseministeeriumi kaudu).

2. Moodul 2 koosseis

Moodul 2 koosneb järgmistest dokumentidest:

- **Moodul 2:** sisaldab hinnanguid ja hinnangute aluseks olevaid põhjendusi asjakohastel ametiasutustelt² (vastavalt Maailmapanga metodoloogiale on põhjendused toodud eraldi punktidenä (inglise. k. *bulletid*);
- **Moodul 2 kokkuvõtte:** s.o käesolev kokkuvõte;

---

¹ Finantsinspeksioon andis sisendeid e-kirja teel.

² Moodulisse 2 (inglise keeles) andsid sisendeid vastava alatöörühma liikmed eesti keeles.

- **Moodul 2 Lisa (Annex):** illustreerib riikliku haavatavuse mooduli aluseks olevat raamistikku ja selgitab hinnatavate muutujate omavahelist mõju;
- **Moodul 2 excel tabelid:** näitab riikliku haavatavuse mooduli alusel moodustuvaid riske tabelite kujul.

3. Mooduli eemärk ja ülesehituse kirjeldus

Käesoleva mooduli (Moodul 2) eesmärgiks on analüüsida ja hinnata asjaolusid, mis mõjutavad riiklikku haavatavust rahapesu ja terrorismi rahastamise osas. Riskid on erinevad, sh võivad erineda isikute arusaamad riskide hindamise ja nende mõjude osas. Seetõttu ei ole käesoleva mooduli eesmärgiks hinnata ja identifitseerida riske selliselt, et neid saaks võrrelda teiste riikide riskidega. Selle asemel analüüsitakse ja tuvastatakse käesolevas moodulis siseriiklikke riske selliselt, et nende mõjudest oleks võimalik paremini aru saada. Oluline on sarnast hinnangut koostada regulaarselt, et oleks võimalik jälgida, kas riskid suurenevad või vähenevad.

Käesolevas moodulis tuli hinnata muutujaid (inglise keeles *variable*) Maailmapanga meetodikas etteantud kriteeriumite alusel³. Oluline on oma valikuid põhjendada, kuna riskihinnangut uuendatakse regulaarselt ning lähteandmed on järjepidevuse säilitamiseks vajalikud. Kui järgmise riskihinnangu koostamisel hinnatakse samu muutujaid ning lähtutakse samadest kriteeriumitest, siis on võimalik tulemusi omavahel võrrelda ning hinnata, kas „riiklik haavatavus“ on suurenenud või vähenenud.

Maailmapanga poolt seminaril antud juhiste kohaselt võib hinnangute põhjendusi kirjeldada lühidalt ja struktureerides punktidenä (inglise keeles *bullet points*). Lühikirjelduste asemel on moodulis olulisi või probleemseid kohti lühikirjelduste asemel põhjalikumalt selgitatud. Lisaks on olulistest küsimustest kirjeldatud MONEYVAL-i Eesti IV hindamisvooru raportis (edaspidi nimetatud *MONEYVAL-i raport* või *raport*)⁴ toodud ekspertide hinnanguid ja soovitusi ning lisatud vastavad väljavõtted raportist, kuid need ei mõjutanud antud hinnanguid. Põhjalikum analüüs, sh laekunud sisendite detailsem kirjeldamine, annab parema ülevaate kehtivast olukorrast ja probleemkohtadest. Samuti on põhjalikuma analüüsi alusel võimalik paremini teha järeldusi ning anda hinnanguid ning tulevikus riskihinnangut uuendada. Moodul 2 sisaldab ka töögrupi ettepanekuid, mida võib tegevuskavas vastavalt vajadustele muuta või täpsustada koostöös asjakohaste asutustega. Moodul 2 on kasutatud ka teistes moodulites toodu selgitusi, juhul kui kriteeriumid kattusid.

Käesolevas kokkuvõttes on Moodul 2 muutujaid ja antud hinnanguid kirjeldatud lühidalt. Täpsemad põhjendused on toodud Moodul 2 dokumendis.

³ Täpsemad juhised on toodud mooduli lk 4-5

⁴ MONEYVAL-i Eesti IV hindamisvooru raport ja selle kokkuvõtte on kättesaadavad MONEYVAL-i kodulehel:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Countries/Estonia_en.asp

4. Hinnang

4.1. Poliitika kujundamine ja rakendamine - Policy and Implementation

Antud muutuja raames tuli hinnata poliitika kujundamist ja rakendamist, sh kas ja kuidas viib riik läbi rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide hindamist ning kuidas reageeritakse riskidele. Põhisisendite andjaks olid Rahandusministeerium (edaspidi nimetatud *RAM*) ja Rahapesu andmebüroo (edaspidi nimetatud *RAB*).

Seni on põhiliseks riskide analüüsimise koondkohaks olnud rahapesu tõkestamise alane valitsuskomisjon ning asutused on rahapesu ja terrorismi rahastamise alaseid riske hinnanud individuaalselt. Siiani on nimetatud süsteem toiminud efektiivselt. Edaspidi on plaanis rahapesu ja terrorismi rahastamise riske hinnata rohkem koordineeritumalt, regulaarselt ja süsteemselt – Eesti koostab esmakordselt rahapesu ja terrorismi rahastamise siseriikliku asutusteülese riskihinnangut Maailmapanga metodoloogia abil (edaspidi nimetatud *riskihinnang*). Valminud riskihinnangut on plaanis uuendada regulaarselt (3-5 aastase vahega). MONEYVAL-i raportis on hindajad Eestit tunnustanud asutusteülese riskihinnangu koostamisega alustamise eest.

Ehkki kehtiv süsteem (nn. asutustesisesed riskihinnangud) on siiani olnud piisavad ohtude hindamiseks, on asutusteülese riskihinnangu koostamine parem viis riskide hindamiseks, kuna sellisel juhul analüüsitakse riske süsteemsemalt (Maailmapanga metodoloogia alusel).

Lähtudes eeltoodust on muutujat hinnatud hindegaga **0,90 ehk keskmine/kõrge**.

Ettepanekud:

- Parema ülevaate saamiseks on oluline ohte hinnata regulaarselt, mistõttu tuleks riskihinnangut regulaarselt uuendada.⁵

4.2. Rahapesu kriminaliseerimine - Criminalization of Money Laundering

Antud muutuja raames tuli hinnata, kas rahapesu on piisaval määral kriminaliseeritud ja põhisisendite andjateks olid Justiitsministeerium (edaspidi nimetatud *JUM*) ja RAM. Samuti on kajastatud MONEYVAL-i III raportis toodud soovitusi.

Rahapesu on kriminaliseeritud vastavalt Karistusseadustiku §-le 394. Ka rahapesu ettevalmistamine (*conspiracy*) on nüüd kriminaliseeritud. **Täiendavalt tuleks analüüsida, kas ka rahapesu ettevaatamatusest võiks olla kriminaliseeritud. Nimetatud nõue tuleneb**

---

⁵ Eestil on õigus Maailmapanga metodoloogiat kasutada riskihinnangu läbiviimiseks ka edaspidi tasuta ja ilma piiranguteta, sh on meil alati võimalik olemasolevat metodoloogiat enda vajaduste kohaselt täiendada.

Euroopa Nõukogu rahapesu ning kriminaaltulu avastamist, arestimist ja konfiskeerimist ning terrorismi rahastamist käsitleva konventsioonist (edaspidi nimetatud *Varssavi konventsioon*), mille Eesti allkirjastas 7. märtsil 2013.a., kuid ei ole veel ratifitseerinud. Varssavi konventsiooni ratifitseerimine on võimalik siis, kui Eesti õigussüsteem on täielikult viidud kooskõlla Varssavi konventsiooniga. Varssavi konventsiooni ratifitseerimisega tuleks tegeleda kiiremas korras, kuna enamus Euroopa Nõukogu riike on antud konventsiooni praeguseks hetkeks juba ratifitseerinud või lähiajal ratifitseerimas.

Ekspertid on raportis soovitanud üle vaadata rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (edaspidi nimetatud *RahaPTS*) § 4 toodud rahapesu mõiste. RahaPTS § 4 rahapesu kuriteo koosseisu elemendid tuleb viia paremini kooskõlla Viini ja Palermo konventsioonidega ning kaaluda tõendamiskoormuse vähendamise võimalusi, et kõrvaldada praktikas esinevaid takistusi autonoomsetes⁶ rahapesu kuriteo kaasustes süüdimõistmisel.

Samas võib kokkuvõtlikult öelda, et puudused rahapesu kriminaliseerimisel ei ole suured, sh on MONEYVAL-i ekspertid hinnanud FATF-i soovitude 1 ja 2⁷ täitmist hindele vastavalt LC⁸ ja C, kuid arvestades teema olulisust ja praktikas esinevaid rakendamiskursusi, on antud muutujat hinnatud hindegaga **0,7 ehk keskmine/kõrge**.

Ettepanekud:

Saavutada õigussüsteemi kooskõla Viini, Palermo ja Varssavi konventsiooniga ja kõrvaldada praktikas esinevaid raskused tõendamiskoormuse osas vastavate koolituste või regulatsioonide täpsustamise abil⁹.

4.3. Kahtlastest tehingute teatiste analüüs - STR Data Analyses

Antud muutuja raames tuli hinnata, kas Rahapesu andmebüroo kogub, hoiustab, analüüsib ja jagab kahtlaste tehingute teatise efektiivselt. Põhisendi andjaks oli Siseministerium (edaspidi nimetatud *SIM*) ja SIM allasutused KAPO, RAB, PPA, sh prefektuurid (edaspidi nimetatud SIM allasutused).

FATF-i soovitude 26 (Rahapesu andmebüroo), 30 (ressursid, ausameelsus ja koolitus), 31 (rahvusvaheline koostöö) ja 32 täitmist on MONEYVAL-i IV vooru ekspertid hinnanud hindele

---

⁶ Autonoomse rahapesu kuriteo puhul puudub eelkuriteos süüdimõistev kohtuotsus.

⁷ Rec 1 ja 2 FATF-i vanadest soovitudest.

⁸ MONEYVAL-i III voorus hinnati soovitus 1 hindegaga LC ja IV voorus hinne ei muutunud. MONEYVAL-i III voorus hinnati soovitud 2 hindegaga C ja IV voorus seda soovitud uuesti ei hinnatud. Hinnete skaala: **LC** ehk inglise keeles *largely compliant* tähendab eesti keeles *suuresti täidetud*, **C** ehk inglise keeles *compliant* tähendab eesti keeles *täielikult täidetud*, **PC** ehk inglise keeles *partially compliant* tähendab eesti keeles *osaliselt täidetud*.

⁹ Nt rahapesu mõiste erineva tõlgenduspraktika välistamine ja ühtlasema menetluspraktika kujundamine terminite (näiteks kuritegelik tegevus, päritolu/tõelise olemuse varjamine) avamise kaudu.

LC¹⁰. Ekspertid on põhipuudustena raportis välja toonud rahapesu andmebüroo ebapiisavad võimalused küsida lisainformatsiooni advokaatidelt ja andmete saladuses hoidmise riskid, kui küsitakse infot RahaPTS-i skoopt mittekuuluvatelt isikutelt. RAB-il soovitatakse edaspidi koguda paremat statistikat kohapealsete hindamisvisiitide ja RAB-ile tehtud järelepärimiste osas. Lisaks tuleks vastavalt täiendada RAB-i IT süsteeme (täpsem analüüs moodulis). Kuna käesoleva riskihinnangu raames hinnati perioodi 2010-2012, siis ei ole eelnimetatud IV vooru soovitusi käesoleva muutuja hinde määramisel otseselt arvestatud. Moodulis sisalduvast analüüsist nähtub, et edastatud teated on valdavalt nõuetekohased. Vähem esitavad teateid MTÜ-d, kohtutäiturid ja pankrotihaldurid. Kahtlusepõhiste teadete kvaliteedi osas on makseasutustel veel arenguruumi, mistõttu on antud muutujat hinnatud hindega **0,70 ehk keskmine/kõrge**.

Ettepanekud:

- Täiendada RahaPTS-i¹¹ selliselt, et RAB-il oleks võimalus küsida lisainformatsiooni advokaatidelt ja tagada andmete saladuses hoidmine, kui küsitakse infot RahaPTS-i skoopt mittekuuluvatelt isikutelt.
- Järelevalveasutused peaks suurendama omavahelist koostööd¹².
- RAB võiks edaspidi koguda paremat statistikat kohapealsete järelevalvevisiitide ja RAB-ile tehtud järelepärimiste osas ning ametlikult esitatud rahapesu ja terrorismi rahastamise teemaliste abitaotluste osas.
- Tuleks arendada RAB-i asjakohaseid IT süsteeme parema statistika kogumiseks ja teadete efektiivsemaks analüüsimiseks ning info jagamiseks.

4.4. Majanduskuritegude uurijate võimekus - Capacity of Financial Crime Investigators

Nimetatud muutuja raames hinnati majanduskuritegude uurijate võimekust uurida rahapesu kuritegusid tõhusalt. „Võimekus“ tähendab antud moodulis oskuseid, kogemusi, vahendid ja volitusi, mis võimaldavad uurida vastavaid kuritegusid tõhusalt. Põhisisendi andjaks olid SIM ja SIM allasutused (RAB ja PPA, sh prefektuurid) Lisaks andsid sisendeid ka JUM, RAM ning Maksu- ja Tolliamet (edaspidi nimetatud *MTA*).

Siseriiklikud ekspertid toovad uurijate puhul põhipuudusena välja tööjõuressursi piiratust, mille tõttu ei ole uurijatel võimalik kõigi menetluses olevate kriminaalasjadega aktiivselt tegeleda. Spetsialiseerumaks majanduskuritegude valdkonnale on ametnikele pakutud erinevaid täiendkoolitusi. Samas võiks vastavaid koolitusi olla ikkagi rohkem, sh eriti rahapesualaseid. Laekunud sisenditest selgub ka, et kõige koormatum prefektuur on Põhja Prefektuur, kus oleks ressursside suurendamine/töö ümberkorraldamine ilmselt kõige rohkem

---

¹⁰ Asjakohased soovitusid on uutes standardites 29, 2 ja 33.

¹¹ Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus ehk RahaPTS.

¹² RAB-i koostöö Notarite Koja ja Eesti Advokatuuriga.

vajalik. Kuna Eesti kohtupraktika rahapesualaste kuritegude osas on noor ja ka tihti üksteisele vasturääkiv, siis vajaks menetlejad kindlasti rohkem sisulisi, kohtulahendite põhjal põhjendatud koolitusi.

Arvestades eeltoodu puudusi on antud muutujat hinnatud hindega **0,60 ehk keskmine**.

Ettepanekud:

1. Vähendada suurt töökoormust ja muuta motivatsioonisüsteemi selliselt, et uurijatel oleks motivatsioon uurida keerulisi majanduskuritegusid¹³
2. Analüüsida, kas on otstarbekas ühtlustada majanduskuritegude talituste taset majanduskuritegude, sh rahapesu kuritegude uurimisel ja suurendada uurijate ressursse ning teadmisi, seda eriti Põhja Prefektuuris või peaks vastav võimekus koonduma näiteks Keskkriminaalpolitseisse¹⁴.

4.5. Majanduskuritegude uurijate ausus ja sõltumatus - Integrity and Independence of Financial Crime Investigators

Antud muutuja raames hinnatakse seda, kas uurijatel on võimalik viia läbi rahapesu uurimisi sõltumatult ja mõjutusteta. Sisendeid andsid SIM allasutused, JUM, Prokuratuur, MTA ja FI.

Kokkuvõttes leidsid sisendite andjaid, et finantskuritegude uurijad on oma otsustes üldjuhul ausad ja sõltumatud ja mõjutamisi (nt poliitikute või meedia poolt) on küll ette tulnud, kuid siiski harva. Menetluse läbiviimisel lähtutakse menetlust juhtiva prokuröri juhistest. Probleemina on välja toodud, et rahapesuga tegelevatele uurijatele ei ole loodud teiste uurijatega võrreldes täiendavaid mehhanisme sõltumatuse tagamiseks. Uurijatel on suur töökoormus ja motivatsioonisüsteem, mis ei toeta keerukate ja mahukate kuritegude lahendamist (nn punktikorjamine), kuid see ei mõjuta samas otseselt uurijate ausust ja sõltumatust. Sama kehtib ka prokuratuuri ressursi ja menetluse juhtimise kohta.

Lähtudes eeltoodust on muutujat hinnatud hindega **0,90 ehk kõrge**.

---

¹³ Korruptsiooni vastase võitluse strateegias on olemas konkreetsed tegevused ka majanduskuritegude uurimise parendamiseks.

¹⁴ Kriminaalpoliitika arengusuunad 2018 näevad ette järgmist (punkt 28): *Raskete ning suure kahjuga majandus- ja korruptsioonikuritegude vastu võitlemiseks tuleb tagada igas uurimisasutuses ning ringkonnaprokuratuuris piisav arv nimetatud kuritegude menetlemisele spetsialiseerunud uurijaid ning prokuröre*. Vt:

http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/kriminaalpoliitika_arengusuunad_aastani_2018.pdf

Siseministeriumi poolt esitatud märkuse kohaselt arendatakse majanduskuritegude võimekust Keskkriminaalpolitseis paralleelselt korruptsioonikuritegude võimekusega. Täiendavalt tuleks analüüsida kas Põhja Prefektuuris sarnase võimearenduse tegemine on mõttekas või peaks see sarnaselt korruptsioonikuritegudega koonduma Keskkriminaalpolitseisse.

Ettepanekud:

- Analüüsida, kas uurijatele saab luua teiste uurijatega võrreldes täiendavaid mehhanisme veelgi suurema sõltumatuse tagamiseks.

4.6. Rahvusvaheline koostöö kriminaalasjades (International Cooperation in Criminal Matters)

Käesoleva muutuja raames tuli hinnata riigi aktiivsust rahvusvahelise õigusabi andmisel ja küsimisel. Kui rahvusvaheline koostöö kriminaalasjades on olemas, siis on kurjategijatel vähem võimalik pääseda vastutusest. Sisendeid andsid RAM, SIM allasutused, JUM ja prokuratuur.

Kokkuvõttes võib öelda, et rahvusvahelises koostöös ei ole suuri puudujäärke, st kõik asjakohased asutused vastavad rahvusvahelistele abipalvetele (edaspidi nimetatud MLA-d¹⁵) mõistliku aja jooksul ja tihti kiiremini kui teised riigid. Pigem on probleem abi saamisel teistelt teatud riikidelt (nt Venemaa, Küpros).

IV hindamisvoorus hindasid MONEYVAL-i eksperdid rahvusvahelist koostööd puudutava standardi täitmist hindegaga LC¹⁶. Topeltkaristatavuse nõue (inglise keeles *dual criminality*) võib ekspertide hinnangul piirata rahvusvahelist abi, kuna terrorismi rahastamise finantseerimise kriminaliseerimises on mõningased puudujäägid. Samuti võivad MLA-de täitmist piirata FATF-i standardi 3¹⁷ rakendamisel tuvastatud puudused. Praktikas ei ole seni nimetatud puudused rahvusvahelist koostööd takistanud ja IV vooru tulemusi ei ole hinnangu andmisel arvestatud, kuna käesoleva riskihinnangu raames hinnati perioodi 2010-2012.

Arvestades eeltoodut on antud muutujat hinnatud **hindegaga 0,81 ehk kõrge**.

Ettepanekud:

- Analüüsida MONEYVAL-i poolt antud soovitusi, eelkõige kas topeltkaristatavuse nõue (inglise keeles *dual criminality*) piirab rahvusvahelise abi osutamist, kuna terrorismi rahastamise finantseerimise kriminaliseerimises on mõningased puudujäägid ja kas MLA-de täitmist võivad piirata FATF-i standardi 3¹⁸ rakendamisel tuvastatud puudused;
- Õiguskaitseorganid võiks edaspidi veelgi aktiivsemalt esitada MLA'sid teistele riikidele.

4.7. Majanduskuritegudele spetsialiseerunud prokuröride ausus ja sõltumatus (Integrity and Independence of Financial Crime Prosecutors)

---

¹⁵ Mutual Legal Assistants ehk lühendina MLA tähendab eesti keeles rahvusvahelist abipalvet.

¹⁶ LC ehk *largely compliant* ehk eesti keeles *suuesti täidetud*

¹⁷ FATF-i vana standard nr 3 reguleerib konfiskeerimise ja muid ajutiselt piiravaid meetmeid.

¹⁸ FATF-i vana standard nr 3 reguleerib konfiskeerimise ja muid ajutiselt piiravaid meetmeid.

Antud muutuja raames hinnatakse seda, kas finantsalaste kuritegudele spetsialiseerunud prokuröridel on võimalik täita oma ametikohustusi sõltumatult ja mõjutusteta. Sisendeid andsid eelkõige JUM, Prokuratuur ja SIM allasutused.

Tagasiside oli sama, mis majanduskuritegude uurimisele spetsialiseerunud uurijate puhul. Praktikas puuduvate probleemide tõttu hinnati antud muutujat **hindegga 0,9 ehk kõrge**.

4.8. Majanduskuritegudele spetsialiseerunud prokuröride võimekus (Capacity of Financial Crime Prosecutors)

Antud muutuja raames hinnatakse majanduskuritegudele spetsialiseerunud prokuröride võimekust, st kas tegutsetakse oskuslikult ja efektiivselt. Sisendite andjateks olid eelkõige JUM, Prokuratuur ja SIM allasutused.

Enamus sisendite andjatest viitab vajadusele omada rohkem spetsialiseerunud prokuröre, kuna leitakse, et spetsialiseerunud prokurör on rohkem efektiivne. Põhiprobleemina täheldatakse prokuröride suurt töökoormust, eriti Põhja Ringkonnaprokuratuuris. Ka koolitamises on mõningaid vajakajäämisi.

Lähtudes eeltoodust on antud hindeks antud **0,61, mis on madalaim hinne hinnaskaalal keskmine/kõrge**.

Ettepanekud:

- Analüüsida prokuröride spetsialiseerumise võimalusi või suurendada ressursse ja muuta motivatsioonisüsteemi selliselt, et prokuröridel oleks suurem motivatsioon menetleda rohkem majandus-, sh rahapesu kuritegusid.
- Võimaldada prokuröridele täiendavaid asjakohaseid koolitusi, sh välismaal.

4.9. Siseriiklik koostöö (Domestic Cooperation)

Antud muutuja raames hinnati siseriiklikult koostööd ja sisendite andjateks olid kõik käesoleva alamtöörühma liikmed.

Kuna praktikas on puudusi vähe, hinnati siseriiklikku koostööd **hindegga 0,75 ehk keskmine/kõrge**. Peamiselt on puudused seotud tehniliste küsimustega (nt teatud infole ligipääs on hetkel piiratud), mis on praktikas lahendatav, kuid taolised arendused nõuaksid täiendavaid ressursse.

Ettepanekud:

- Analüüsida MTA-le ligipääsu loomise võimalusi MIS platvormile, mis sisaldab informatsiooni alustatud rahapesu uurimiste osas.
- Analüüsida MTA ja RAB-i vahelise süstemaatilise operatiivinfo jagamise täpsemaid reguleerimisvõimalusi MONEYVAL-i ekspertide poolt antud soovitude kohasel.

- RAB võiks suurendada järelevalvelist koostööd Notarite Koja ja Eesti Advokatuuriga.

4.10. Kohtunike ausus ja sõltumatus (Integrity and Independence of Presiding Officers)

Antud muutuja raames tuli hinnata kohtunike¹⁹ ausust ja sõltumatust. Sisendeid andsid Justiitsministeerium, prokuratuur, MTA, Siseministeerium ja tema allasutused.

Sisendite andjad leiavad, et kohtunikud on oma töös sõltumatud ja mõjutamatud. Korrumpeerunud kohtunike näitel on tegutsetud omakasu saamise eesmärgil mitte mõjutamise toimel. (vt

<http://www.korruptsioon.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53634/Eesti+kohtunike+a+prokur+F6ride+m+F5jutamine.pdf>). Suurim tunnetatav mõjutamine toimub meedia vahendusel. Poliitiline surve ei ole tajutav. Võimude lahususe ja ka tegeliku olukorra tõttu ei ole poliitikutel ja teistel mõjuvõimu omavatel isikutel rahapesuasjade käiku oma sekkumisega võimalik mõjutada. Kohtunike eluaegne ametiaeg tagab nende sõltumatuse.

Eelpool nimetatud põhjustel on antud muutujat hinnatud kõrge **hindega 1,00 ehk kõrge**.

4.11. Kohtunike võimekus (Capacity of Presiding Officers)

Antud muutuja raames tuli hinnata kohtunike võimekust ehk teadmisi ja oskusi. Sisendeid andsid JUM, prokuratuur, MTA ja SIM allasutused.

Kohtunikud saavad koolitusi, kuid kohtunike spetsialiseerumine on üksnes osaline, mis tähendab, et kriminaalasjad võivad sattuda ka sellisele kohtunikule, kes ei ole varem keerulisi finantsasju istunud või kellel ei ole piisavalt eriteadmisi. Leitakse, et täiendkoolitamiseks ja spetsialiseerunud kohtunike järele on selge vajadus. Rahapesualaste kuritegude lahendid on tihti erinevad ja ka erinevalt tõlgendatavad. Sellest võib järeldada, et kohtunikud tõlgendavad ka endi jaoks rikkumisi erinevalt ja võimalik, et vajavad sellealast täiendkoolitust. Osadele uurijatele tundub, et käesoleval ajal vaadeldakse rahapesuna tegusid väga kitsas aspektis, kuigi KarS-ist tulenev koosseis lubaks seda vaadelda laiemalt (FATF-iga ei oleks see vastuolus). Kohtunike tegevust kohtueelse uurimise faasis hinnatakse heaks. Kohtunikud teevad eeluurimise faasis otsuseid kiiresti ning takistusi venitamise tõttu pole esinenud. Kohtumenetluses kipuvad aga asjad venima. Spetsialiseerumise puudumise tõttu ületatakse hetkel kitsaskohad reeglina spetsialistide kaasamise läbi.

Lähtudes eeltoodust on antud muutujale antud **hindeks 0,60 ehk keskmine**.

Ettepanekud:

- Võimaldada kohtunikele asjakohaseid koolitusi regulaarselt.

---

¹⁹ Maailmapanga poolt antud selgituste kohaselt tuleb antud muutuja raames „*presiding officers*“ all mõista meie õigussüsteemis kohtunikke.

- Kaaluda kohtunike spetsialiseerumise võimalusi ja ressursside suurendamist, et tagada kaasuste kiirem menetlus ja pädevate otsuste langetamine.

4.12. Kriminaalkaristused (Criminal Penalties)

Antud muutuja raames tuli hinnata, kas kehtivad kriminaalkaristused on piisavad. Sisendeid andsid Justiitsministeerium, prokuratuur, MTA ja Siseministeeriumi allasutused.

Justiitsministeerium ja prokuratuuri hinnangul on süüdimõistmise korral isikutele mõistetavad karistused adekvaatsed. Samas on näiteks MTA leidnud, et seaduses sätestatud karistuse määrad on küll piisavad, kuid kohtute poolt määratud karistused liialt leebed, mis on samas ilmselt üldise karistuspoliitika küsimus. MONEYVAL-i eksperdid kriminaalkaristuste piisavusele otseselt etteheiteid teinud ei ole. Ka ülejäänud töögrupis osalenud asutused ei ole viidanud probleemidele.

Lähtudes eeltoodust, on antud muutujale antud hindeks **0,80 ehk kõrgeim hinne skaalal keskmine/kõrge**.

Töögrupi liikmed ei teinud ettepanekuid karistusmäärade muutmiseks. Määratud karistuse leebus sõltub samas kohtunike otsustest, sh üldisest karistuspoliitikast ja kohtupraktikast.

4.13. Varade arestimise regulatsioon (Asset Forfeiture Laws)

Antud muutuja raames tuli hinnata, kas kehtiv varade arestimise regulatsioon piisav ja efektiivne. Sisendeid andsid JUM, prokuratuur, MTA ja SIM allasutused.

Varade arestimise puhul on tihti probleemiks osutunud asjaolu, et isik on saanud kuritegelikku tulu, kuid see on ära tarvitatud ja ta on teadlikult oma legaalse vara konfiskeerimise asendamise vältimiseks „kantinud“ kolmanda isiku nimele, siis ei ole seda vara võimalik kolmandalt isikult konfiskeerida. SIM-i ja selle allasutuste hinnangul tuleb eesmärgipärase võitluse läbiviimiseks korrastada seadusandlust, st laiendada konfiskeerimise kohaldamise aluseid ja kuritegude loetelu. JUM-i hinnangul on 8.03.2014 jõustunud KarSi muudatused samm paremuse poole, ent samas on jätkuvalt nõrku kohti, nagu näiteks konfiskeeritud vara realiseerimise temaatika. Konfiskeeritud vara realiseerimise küsimuses on JUM-i hinnangul „pall“ SIM-i käes. Vara arestimise regulatsiooni ülevaatamine on vajalik ka Varssavi konventsiooni²⁰ ratifitseerimiseks.

MONEYVAL-i IV vooru raames andsid eksperdid soovitusi ka varade arestimise regulatsiooni parandamiseks, mida tuleks edaspidi arvestada, kuid antud muutuja hindamisel antud

---

²⁰ Euroopa Nõukogu konventsioon rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise ning terrorismi rahastamise kohta.

soovitusi arvesse ei võetud, kuna käesoleva riskihinnang keskendus perioodi 2010-2012 hindamisele.

Lähtudes eeltoodust on antud muutujale antud hindeks **0,60 ehk keskmine**.

Ettepanekud:

- Analüüsida konfiskeerimise ja arestimise režiimi kitsaskohti, sh MONEYVAL-i ekspertide poolt IV vooru raportis antud soovitusi ja tagada õigussüsteemi vastavus Varssavi konventsioonile.
- Suurendada teadlikkust vastavate koolituste ja juhiste abil.

4.14. Varade arestimisega tegelevate uurijate võimekus (Capacity of Asset Forfeiture Investigators)

Antud muutuja raames tuli hinnata varade arestimisega tegelevate uurijate pädevust ja oskust arestimistoimingute läbiviimisel. Sisendeid andsid JUM, prokuratuur, MTA ja SIM allasutused.

Leiti, et spetsialiseerunud ametnikud üldjoontes olemas. Praegu toimub loomulik kogemuste omandamise ja väljaõppe protsess. Prefektuuridelt on kogemus kriminaaltulu uurijatega positiivne ja nende poolt koostatud analüüsid ning vaatlused on ajakohased ja korrektsed. Suuri probleeme ei ole, kuid koolitusi võiks olla rohkem.

MONEYVAL-i hindajad on IV hindamisvoorus asjakohaste FATF-i standardite täitmise osas leidnud mõningaid puudusi ja teinud vastavaid soovitusi, kuid antud soovitusi ja hinnanguid ei ole käesoleva muutuja hindamisel arvestatud, kuna käesolev riskihinnang keskendus perioodi 2010-2012 hindamisele.

Lähtudes eeltoodut on antud muutujale antud hindeks **0,70 ehk keskmine/kõrge**.

Ettepanekud:

- Analüüsida ja võimalusel täita MONEYVAL-i ekspertide asjakohaseid soovitusi.
- Korraldada täiendkoolitusi uurijatele.
- Tõhustada seniseid tehnilisi vahendeid.

4.15. Varade arestimisega tegelevate uurijate ausus ja sõltumatus (Integrity and Independence of Asset Forfeiture Investigators)

Antud muutuja raames tuli hinnata varade arestimisega tegelevate uurijate ausust ja sõltumatust. Sisendeid andsid Justiitsministeerium, prokuratuur ja Siseministeerium ning tema allasutused.

Ühiselt on leitud, et uurijad on oma otsustes sõltumatud ja ausad. Otsustes lähtutakse seadustest ja poliitikute poolt survet ei ole esinenud (sh uurijad ei ole seda tajunud). Töös antavad hinnangud on kriminaaltulu uurijatel nii subjektiivselt kui objektiivselt paigas. Sisendeid andnud asutuste kinnitusel puuduvad juhtumid, kus vastavaid ametnikke oleks mõjutatud või esineks selline reaalne risk.

Lähtudes eeltoodut on antud muutujale antud **hindeks 1,00 ehk kõrge**.

4.16. Vara arestimise otsused (Asset Forfeiture Orders)

Antud muutuja raames tuli hinnata varade arestimise otsuseid ja nende nõ kvaliteeti. Sisendeid andsid MTA ja SIM allasutused (prefektuurid).

Konfiskeerimise taotlused on oma sisult põhjendatud ning vaidlustamisi pole esinenud. Viimastel aastatel on konfiskeerimise võimekus kasvanud. Seadusandlus võimaldab konfiskeerimisega seotud asjaolude erilise keerukuse ja mahukuse korral eraldi läbi viia konfiskeerimise menetlust KrMS § 403¹. Tänapäevase kriminaalmenetluse praktikas ei ole see levinud, kuna varade arestimine tehakse ära põhimenetluse raames ning eraldi konfiskeerimismenetlusel lisandväärtust ei ole. MTA poolt on aastatel 2010-2012 alustatud 2 konfiskeerimismenetlust, millest 1 on lõpetatud. Probleeme on konfiskeeritud või konfiskeerimise tagamiseks arestitud vara hoidmise pikkade tähtaegadega (suured hoiukulud) ja sellega, et realiseerimine peale kohtuotsust võtab väga palju aega (vara väärtuse vähenemine). Kokkuvõtvalt võib öelda, et arestitud ja konfiskeeritud varade käitlemine on riigile väga kulukas. Kohtu asjakohased korraldused tulevad kiiresti, kuid probleemne on, et seadusandlus ei võimalda nn. heausksetelt kolmandatelt isikutelt vara konfiskeerida. Kuritegelikku kolmandat osapoolt on raske tõendada ja see kohustus lasub menetlejal.

Lähtudes eeltoodust, on antud muutujale antud **hindeks 0,60 ehk keskmine**.

Ettepanekud:

Analüüsida konfiskeeritud või konfiskeerimise tagamiseks arestitud vara hoidmise muutmise võimalusi (probleemiks pikad tähtajad ja suured hoiukulud) ja vara realiseerimise süsteemi efektiivsemaks muutmise võimalusi (probleemiks näiteks arestitud või konfiskeeritud vara realiseerimine peale kohtuotsust, mis võtab väga palju aega, mis omakorda tekitab vara väärtuse vähenemise ja lisakulusid menetlemisel).²¹

4.17. Rahvusvaheline koostöö varade arestimisel (International Cooperation in Asset Forfeiture)

---

²¹ Antud küsimusi on vajalik analüüsida ka Varssavi konventsiooni ratifitseerimiseks.

Antud muutuja raames tuli hinnata varade arestimisega seotud rahvusvahelist koostööd. Sisendeid andsid eelkõige SIM allasutused (prefektuurid).

Rahvusvahelisele koostööle andsid MONEYVAL-i hindajad nii III kui ka IV hindamisvoorus kõrge hinnangu (LC²²). Täheldatud puudused olid minimaalsed. Prefektuurid kinnitasid hea koostöö olemasolu. Eesti teeb efektiivselt rahvusvahelist koostööd ja vastab teiste riikide abitaotlustele pea kaks korda lühema aja jooksul kui teised riigid, kuigi vastavad protseduurid vajaksid formaalselt täiendamist (prokuratuuri siseprotseduurid). Pigem on Eestil probleeme teatud riikidelt abi saamisel (nt Küpros, Venemaa jne), kuid see puudus ei olene kuidagi Eestist.

MONEYVAL-i hindajad on IV hindamisvoorus asjakohaste FATF-i standardite täitmise osas leidnud mõningaid puudusi ja teinud vastavaid soovitusi, kuid antud soovitusi ja hinnanguid ei ole käesoleva muutuja hindamisel arvestatud, kuna käesolev riskihinnang keskendus perioodi 2010-2012 hindamisele.

Lähtudes eeltoodut on antud muutujale antud hindeks **0,90 ehk kõrge**.

Ettepanek:

Analüüsida ja võimalusel täita MONEYVAL-i ekspertide poolt antud soovitusi.

4.18 Auditeerimise ja raamatupidamise standardid ja praktika (Auditing and Accounting Standards and Practices)

Antud muutuja raames tuli hinnata, kas riik on rakendanud asjakohaseid auditeerimise ja raamatupidamise standardeid ja kas praktikas neid täidetakse. Sisendite andjateks olid RAM ja MTA.

Eesti rakendab IAS ja ISA standardeid, kuid nt MTA hinnangul ei ole samas siseriiklike ja rahvusvaheliste standardite järgimise distsipliin hea. Eestis on kriminaliseeritud audiitori- ja erikontrolli tulemuste esitamata jätmine ja ebaõige esitamine KarS § 379; raamatupidamiskohustuste rikkumine KarS § 381¹. Samas süüdimõistvad kohtuotsused vähemalt audiitorite osas puuduvad. Seega on siinkohal Eestil arenguruumi.

OECD välisriigi korrupsioonialase konventsiooni täitmise hindamise raames (Foreign Bribery Convention) on väliseksperdid leidnud, et audiitorid teavad väga hästi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise hoolsusmeetmeid. Ka MONEYVAL-i hindajaid jäid audiitorite ja raamatupidajate teadlikkusega IV voorus rahule.

Lähtudes eeltoodust, on antud muutujale antud hindeks **0,81 ehk kõrge**.

4.19. Identifitseerimise meetmed (Identification Infrastructure)

---

²² LC ehk largely compliant ehk suuresti täidetud.

Antud muutuja raames tuli hinnata millised võimalused on isikute identifitseerimiseks. Eesti Vabariigi isikut tõendavate dokumentide ning identiteedihalduse poliitika väljatöötamise ja selle arengu eest vastutab Siseministeerium. Lähtudes eeltoodust andis antud muutuja raames sisendi Siseministeerium.

Eesti Vabariigis on riigi poolt väljaantavad isikut tõendavad (sh digitaalsed) dokumendid rangelt eristatud erasektori poolt väljaantavatest dokumentidest. See tähendab, et Eestis antakse isikut tõendavad dokumendid välja riigi garantiiga – riigil on monopol, ainuõigus, tuvastada isikut ning kinnitada tema isikusamasus edaspidistes isikut tõendavate dokumentide väljaandmise menetlustes, sealhulgas anda välja isikut tõendavaid dokumente (ka sertifikaadid, mis isikut tõendavate dokumentide seaduse (ITDS) mõistes on isikut tõendavad dokumendid), mis kinnitavad teisele osapoolle riigi poolt „loodud“ (ehk tuvastatud) isiku identiteeti. See tähendab, et kuna ainult riigil on õigus tuvastada isiku avalik-õiguslik identiteet, on identiteedihaldus Eestis tsentraliseeritud. Tänu tsentraliseeritud identiteedihaldusele puudub võimalus, et kord identifitseeritud isik saaks kasutada teist identiteeti, kuna tema isikuandmed on säilitatud tsentraalselt isikut tõendavate dokumentide andmekogus.

Eelöeldust nähtub, et põhimõtte „1 inimene = 1 identiteet“, tsentraliseeritud identiteedihaldus ja lisaks *online* võimalus kontrollida dokumendi (sh sertifikaatide) kehtivust ja isikusamasust on olemusliku tähtsusega Eesti ID-süsteemis seetõttu, et need on baasvahendid vältimaks topeltidentiteetide teket. Ühtlasi aitavad kirjeldatud meetmed võidelda identiteedivarguste ja valeidentiteetide kasutamise vastu ning avastada andmete väärkasutamist.

Isikut tõendavate dokumentide andmekogu andmeid hoitakse võimalikult turvaliselt ning pidevalt andmekvaliteeti kontrollides. Üks oluline ja keeruline osa identiteedi haldamisel on välismaalaste esitatud alusdokumentide autentsuse kontrollimine, mis sõltub suuresti isikute kodakondsusriikidele tehtavate päringute vastustest ja kvaliteedist.

Lähtudes eeltoodust, on antud muutujat hinnatud hindega **1 ehk kõrge**.

4.20. Sõltumatute informatsiooniallikate kättesaadavus - Availability of Independent Information Sources

Antud muutuja raames tuli hinnata, kas Eestis on paika pandud sobiv süsteem esitatud või kogutud andmete kontrollimiseks sõltumatutest allikatest, samuti millised on andmete säilitamise reeglid jne. Sisendite andjateks oli RAM, FI ja MTA.

Eestis on paika pandud sobiv süsteem esitatud või kogutud andmete kontrollimiseks sõltumatutest allikatest. RahaPTS-i norme arvesse võttes saab öelda, et Eestis on seadusandlusega täpselt määratletud, millist informatsiooni tuleb kliendi või tehingus osaleva

isiku osas koguda. Nimetatud seaduse sätted vastavad ka Euroopa Liidu direktiividele ja rahvusvahelistele standarditele.

Lähtudes eeltoodust, on antud muutuja saanud hinnanguks **1 ehk kõrge**.

4.21. Juriidiliste isikute ja usaldusfondide läbipaistvus - Corporate and Trust Transparency

Antud muutuja raames tuli hinnata seadusi ja süsteeme, mis tagavad juriidiliste isikute ja usaldusfondide läbipaistvuse. Sisendite andjateks olid RAM ja FI.

Tegeliku kasusaaja tuvastamine sõltub järelevalveliste tuvastustele tuginedes suuresti andmete kättesaadavusest. Keerukate omandistruktuuride puhul on keeruline tuvastada tegelikku kasusaajat aktsiate, osade või hääleõiguse otsese või kaudse omamise või kontrollimise kaudu, kaasa arvatud esitajaaktsiate või -osade kujul. Nimetatud juhul jäädakse hätta ka tegeliku kasusaaja tuvastamisel, kes muul moel kontrollib juriidilise isiku juhtimist. Keerukate omandistruktuuride puhul on aga muul moel kontrollimine üks põhilisi võimalusi tegeliku kasusaaja tuvastamisel.

MONEYVAL-i Eesti IV hindamisvooru raportis hindasid eksperdid FATF-i soovitus nr 33 (juriidilised isikute läbipaistvus ja tegelikud kasusaajad) täitmist hindele PC ja erisoovituse nr VIII (mittetulundusühingud) täitmist hindele LC. Kui mittetulundusühingute puhul heitsid eksperdid ette vaid piiratud teavitustegevust ja puudulikku järelevalvet, siis juriidiliste isikute läbipaistvuse ja tegelike kasusaajate tuvastamise süsteemi osas tehti laiaulatuslikumaid soovitusi, sh äriregistri osas. Suurima puudusena nimetavad eksperdid äriregistris sisalduvate andmete kontrollimise puudumist, mis omakorda tähendab, et äriregistris sisalduvate andmete puhul ei ole tagatud nende õigsus.

Lähtudes eeltoodust, on muutujat hinnatud **hindega 0,50 ehk keskmine**. Hinnangu andmisel olid määravad praktikas esilekerkinud probleemid perioodi 2010-2012 ja MONEYVAL-i IV vooru hinnanguid antud muutuja hindamisel ei arvestatud, kuid neid on arvestatud ettepanekute tegemisel.

Ettepanekud:

Analüüsida ja võimalusel täita MONEYVAL-i ekspertide soovitusi juriidiliste isikute ja tegelike kasusaajate läbipaistvuse tagamiseks.

4.22. Maksude avalikustamine - Tax Disclosure

Antud muutuja raames tuli hinnata, kas Eestis kehtiv maksusüsteem tagab piisava läbipaistvuse finantsküsimumustes, isikute ja residentide osas ning kuidas toimub infovahetus MTA ja asjakohaste õiguskaitseorganite vahel. Sisendite andjateks olid RAM, MTA, SIM ja SIM allasutused (sh prefektuurid).

Eesti maksusüsteem on läbipaistev ja süsteemne. Isikuid puudutav maksualane teave (sissetulek, käive) on maksuhalduril olemas, mille tagab seaduslik kohustus andmed esitada. Ettevõtlusega seotud maksuandmed tuleb esitada igakuiselt, füüsilise isikuga seotud andmed kord aastas. 95% ulatuses on andmete käitlemine elektrooniline, mis tagab efektiivse analüüsimise võimalused.

Maksukuulekusega seotud muud näitajad, varade olemasolu ja selle muutuse saab maksuhaldur kätte elektrooniliselt läbi X-tee teiste asutuste andmebaasidest – kinnisturegister, sõidukite register, jms. Nimetatud teabe kättesaadavus teistele riiklikele õiguskaitseasutustele on reguleeritud koostöölepetega ning teiste asutuste ametnikele on tagatud juurdepääs teatud liiki isiku maksualastele andmetele.

Õigusabi ja riikidevaheliste lepingute korras saab MTA nimetatud informatsiooni edastada ka teiste riikide õiguskaitseorganitele.

Maksualase informatsiooni jagamine õiguskaitseasutustega toimub *online* põhimõttel (andmetele pääseb ligi läbi infosüsteemi ja andmete jagamine toimub koos esitamistähtaja saabumisega). Kriminaaltulu ja maksukontrollialane koostöö on viimasel ajal paranenud ja näha on paranemist ka tulevikus osas, kus ei õnnestu ära tõestada isikute kriminaalset tulu, kuid mille osas MTA viib läbi maksumenetluse.

Lähtudes eeltoodust on muutujat hinnatud **hindegaga 0,91 ehk kõrge**.

4.23. Finantsalane usaldusväärsus - Financial Integrity

Antud muutuja raames tuli hinnata äri- ja kutse eetika järgimist. Kui äri- ja kutseetika järgimine on kõrgel tasemel, siis on kurjategijatel raskem raha pesta ja panna toime muid kuritegusid. Sisendeid andsid SIM allasutused ja JUM. Kopeeritud on ka asjakohased selgitused pangandusmoodulist (moodul 3).

Asjakohased seadused ja Heas Ühingujuhtimise Tavas sätestatud põhimõtted tagavad juriidiliste isikute juhtorganite pädevuse ja kutse-eetika. Eesti majanduskeskkond on valdavalt eetiline ja läbipaistev, kuid esineb ka sektoreid, mis kinnitavad läbipaistvuse problemaatilisust (nt 2010 korruptsiooniuuringu põhjal olid riskigrupis tehnoulevaatuspunktid ja arstid)²³. Samuti võib probleemkohana nimetada ka riigihankeid. Probleemiks on elanikkonna eetiliste

---

²³ Vt veel: WB Doing Business: <http://doingbusiness.org/data/exploreconomies/estonia>

Transparency international: <http://www.transparency.ee/>

Basel Institute of Governance:

<http://index.baselgovernance.org/Index.html#introduction>

<http://index.baselgovernance.org/Index.html#map>

<http://index.baselgovernance.org/Index.html#ranking>

ACAMS – Association of Certified Anti-Money Laundering Specialists

väärtuste ja arusaamade muutumine (see, mis eile oli ebaeetiline võib homme olla eetiline), mis võib hakata mõju avaldama finantskeskkonnale ja selle läbipaistvusele.

Lähtudes eeltoodust on antud muutuja hindeks **0,81 ehk kõrge**.

Ettepanekud:

Pöörata jätkuvalt suurt tähelepanu korruptsiooni ennetamisele ja sellele reageerimisele.

4.24. Varimajanduse puudumine - Formalization of Economy

Antud muutuja raames tuli hinnata, kui suur on varimajanduse osakaal. Sisendi andjaks oli MTA ja RAM.

2011. a maksuauk oli MTA arvestuse kohaselt 422 mln € ehk 2,6% SKP-st. Aasta varem oli see 481 mln €. 2011.a maksuaugu summa vähenemine tuleneb tulu- ja sotsiaalmaksu ning kütuseaktsiisi kahju langusest. Käibemaksu kahju summa küll kasvas 8 mln € võrra, kuid arvestades üldist majanduse arengut, siis ei ole see märkimisväärne. Vähesel määras kasvas ka tubakaaktsiisi auk. Peamiseks muutuseks kogu maksuaugu struktuuris oli käibemaksu kahju proportsiooni suurenemine üle 50% kogu maksuaukust (käibemaksu kahju 54% kogu maksuaukust) ja seda siis tingituna eelkõige teiste maksude kahju vähenemisest, mitte niivõrd käibemaksu kahju suurenemisest.

EKI andmetel on varimajanduse osakaaluks aastal 2012 hinnatud 8% SKP´st. Hinnates varimajanduse osakaalu elanike ostudes saab järeldada, et võrreldes 2010. aastat 2011. aastaga on vähenenud nende tarbijate osakaal, kes lähtuvad oma otsustuses vaid kaupade ja teenuste soodsamast hinnast ning ei pööra tähelepanu selle võimalikul illegaalsele päritolule. Ainult hinnast lähtuvate osakaal küsitlejatest langes 2011. aastal 13% (2010. a 18%). Kogu sissetuleku teenis 2011. aastal illegaalselt 17% ümbrikupalga saajatest, mida on rohkem kui 2010 aastal (11%).

Metodoloogia kohaselt tuleb Eesti näitajate puhul hindeks anda **0,9 ehk kõrge**.

Ettepanekud:

Jätkata varimajanduse tõkestamisega.